

HRCAK

ISSN 1331-8454

Tematski broj

U obranu
čitanja naglas:
poticanje rane
i obiteljske
pismenosti

65-66

rujan 2023.

65-66

TEMATSKI OSVRTI

Čitateljske aktivnosti roditelja i djece na početku prvoga razreda osnovne škole: pregled rezultata anketnog istraživanja

Maja Pignar-Mijović

OŠ „Braća Seljan“ Karlovac
maja.pignar-mijovic@skole.hr

Kristina Čunović

Gradska knjižnica „Ivan Goran Kovačić“ Karlovac
kristina@gkka.hr

Uvod

Živimo u vremenu digitalnih urođenika koji sjedaju u školske klupe, a to znači da su to generacije koje nikada nisu živjele bez medija svih vrsta i nisu iskusile život u svijetu bez interneta. Ipak, sve učestalija uporaba digitalnih tehnologija ostavlja trag, posebno na najmlađima. Posljedica je niz govorno-jezičnih teškoća, oskudan rječnik, nedovoljno razvijene komunikacijske vještine te niz poteškoća s pažnjom i koncentracijom jer se mladi sve teže koncentriraju na jedan zadatak, posebno kada se radi o čitanju duljih i zahtjevnijih tekstova, rješavanju problema i slično. Već desetljećima opadaju čitanost, interes i kupovina knjiga, o čemu svjedoče višegodišnja istraživanja pa tako i ovogodišnje istraživanje o čitanju i kupovini knjiga u Republici Hrvatskoj.

Opće je poznata dobrobit čitanja: bogaćenje rječnika, povećavanje sposobnosti usmenog i pismenog izražavanja, uvjetovanje pune koncentracije, pomoć u razvoju empatije i razumijevanju drugih, razvijanje kritičkog mišljenja i sposobnosti zapažanja itd. Opravdana je zabrinutost, posebno učitelja razredne nastave kojima u klupe sjedaju šestogodišnjaci i sedmogodišnjaci. Na tom tragu donesena je Nacionalna strategija za poticanje čitanja pod nazivom „Čitajmo da ne ostanemo bez riječi“ i koja je 2021. godinu proglasila Godinom čitanja.

Autorice ovog istraživanja ističu kako je istraživanjem obuhvaćen samo grad Karlovac, ali je njegova vrijednost što predstavlja longitudinalnu studiju, tj. podatci o čitateljskim aktivnostima roditelja i djece prikupljali su se tijekom dvije godine, a sve kako bi se te podatke međusobno uspoređivalo promatrajući promjene i povezanost u njihovim vrijednostima tijekom vremena. Nadalje, istraživanjem se dobio uvid u čitateljske aktivnosti roditelja i djece na početku prvoga razreda osnovne škole što je pomoglo u intenziviranju i planiranju suradnje između

Gradske knjižnice „Ivan Goran Kovačić“ Karlovac i OŠ „Braće Seljan“ Karlovac.

Ciljevi i metoda istraživanja

Cilj istraživanja je bio ispitati i utvrditi čitateljsku aktivnost roditelja i djece na početku prvoga razreda osnovne škole. Uzorak su bile dvije generacije prvoškolaca i njihovih roditelja, dakle ispitanici su iz školskih godina 2021./2022. i 2022./2023. Provedena su ista anketna pitanja.

Istraživačka pitanja:

1. Kakve su čitateljske navike djece prvoškolaca i njihovih roditelja?
2. Koliko su roditelji osviješteni o važnosti čitanja?
3. Je li narodna knjižnica poticaj čitateljskim aktivnostima djece i roditelja?

Kao mjerni instrument korištena je anketa koja je imala 9 zatvorenih pitanja i 3 pitanja otvorenog tipa o čitateljskim aktivnostima roditelja i djece. U školskoj godini 2021./2022. ispitanicima je ponuđen anonimni anketni listić, a u školskoj godini 2022./2023. anonimni *online* upitnik. Ispitanici su bili roditelji prvih razreda (1. a i 1. b) OŠ „Braća Seljan“ Karlovac tijekom dvije školske godine. Podatci su se prikupljali tijekom prvoga roditeljskog sastanaka 7. rujna 2021. i 8. rujna 2021. te 8. rujna 2022. i 13. rujna 2022. U istraživanju je sudjelovalo 30 roditelja u školskoj godini 2021./2022. te 33 roditelja u školskoj godini 2022./2023 iz oba razredna odjela. Anketu je u 2021./2022. ispunilo 12,1 % očeva i 87,8 % majki, a u 2022./2023. godini 11,5 % očeva i 88,5 % majki.

ŠKOLSKA GODINA	BROJ SUDIONIKA	OČEVI	MAJKE
2021./2022.	30	12,1 %	87,8 %
2022./2023.	33	11,5 %	88,5 %

S obzirom na spol prvoškolaca koji su sjeli u školske klupe u 2021./2022. bilo je 49,6 % djevojčica i 50,4 % dječaka, a u 2022./2023. u školskim klupama bilo je 48,4 % djevojčica i 51,6 % dječaka.

Rezultati i rasprava

Pitanjem „Čitate li svom djetetu svakoga dana?“ željelo se saznati koliko je ta aktivnost čitanja zastupljena u domu prvoškolaca do polaska u školu. Iz Tablice 1. vidljivo je da ispitanici ne čitaju djeci svakodnevno, ali nas veseli pozitivan trend čitanja u obitelji što pokazuju rezultati i skok, tj. porast čitanosti po školskim godinama sa 29 % na 47,8 %.

Tablica 1.

ŠKOLSKA GODINA	DA	NE	NEIZJAŠNJNI
2021./2022.	29 %	64,5 %	6,5 %
2022./2023.	47,8 %	52,2 %	-

Pitanjem „Ima li Vaše dijete vlastitu slikovnicu?“ željelo se utvrditi posjeduju li djeca do polaska u prvi razred svoju slikovnicu. Rezultati istraživanja prikazuju kako se veći broj ispitanika (od 74 % do 88,5 %) izjašnjava da dijete ima svoju vlastitu slikovnicu, no rastužuje podatak kako određeni broj ispitanika kaže da njihovo dijete ne posjeduje vlastitu slikovnicu (Tablica 2.). Usporedimo li dvije generacije, možemo zaključiti da se povećao broj ispitanika s vlastitom slikovnicom, a da pada postotak onih bez nje.

Tablica 2.

ŠKOLSKA GODINA	DA	NE	NEIZJAŠNJNI
2021./2022.	74 %	19,5 %	6,5 %
2022./2023.	88,5 %	11,5 %	-

Pitanjem „Vole li djeca da im se čita?“ željelo se utvrditi u kolikoj je mjeri ta aktivnost omiljena. Veliki postotak ispitanika izjavljuje da djeca vole tu aktivnost, a od 6,5 % do 10,5 % njih izjavljuje kako dijete ne voli da mu se čita dok se 6,5 % ispitanika nije izjasnilo.

Tablica 3.

ŠKOLSKA GODINA	DA	NE	NEIZJAŠNJNI
2021./2022.	87 %	6,5 %	6,5 %
2022./2023.	89,5 %	10,5 %	-

Pitanjem „Kada čitate djeci?“ željelo se ispitati koje je najčešće vrijeme za čitanje kao obiteljsku aktivnost. U pitanju su bile ponuđene tri različite opcije aktivnosti, a trebalo je zaokružiti jedan od ponuđenih odgovora. Tablica 4. pokazuje da više od 50 % ispitanika čita djeci kad god ima priliku. Raste postotak provođenja te aktivnosti prije spavanja kod ispitanika u školskoj godini 2022./2023., a čak više od 5 % ispitanika izjavljuje da nije započela s tom aktivnošću.

Tablica 4.

ŠKOLSKA GODINA	UVJEK KAD GOD IMAMO PRILIKU	PRIJE SPAVANJA	NISMO ZAPOČELI S TOM AKTIVNOŠĆU	NEIZJAŠNJNI
2021./2022.	58,5 %	29,0 %	6,5 %	6,0%
2022./2023.	50,5 %	44,2 %	5,3 %	-

Postavljanjem pitanja „Tko djetetu najčešće čita?“ cilj je bio ispitati tko najčešće provodi čitalačku aktivnost, a ispitanici su trebali zaokružiti slovo ispred jednog od ponuđenih odgovora. Tablica 5. pokazuje kako najviše ispitanika, od 54,6 % do 67,5 %, izjavljuje da djeci najčešće čitaju samo majke. Mali postotak očeva provodi tu aktivnost (od 2,5 % do 3,5 %) dok se od 19 % do 27,4 % ispitanika izjašnjava da se oba roditelja nadopunjuju i prisutna su u toj aktivnosti. Čak se 15,5 % ispitanika generacije 2022./2023. izjašnjava da čitalačke aktivnosti s djecom provode ostali, dakle bake, djedovi, odgojiteljice u vrtiću itd. U generaciji ispitanika 1. razreda 2021./2022. imali smo mali postotak samoinicijativnog izjašnjavanja da djetetu nitko ne čita što posebno rastužuje (3,5 %).

Tablica 5.

ŠKOLSKA GODINA	MAMA	TATA	OBA RODITELJA	OSTALI	NITKO DJETETU NE ČITA	NEIZJAŠNJNI
2021./2022.	67,5 %	3,5 %	19 %	0 %	3,5 %	6,5 %
2022./2023.	54,60 %	2,5 %	27,4 %	15,5 %	-	-

Pitanjem „Je li vaše dijete član naše Gradske knjižnice „Ivan Goran Kovačić“?“ cilj je bio ispitati jesu li djeca prije polaska u školu učlanjena u lokalnu knjižnicu. Tablica 6. prikazuje kako raste broj ispitanika koji izjavljuju da su učlanili dijete u lokalnu gradsku knjižnicu od 51 % do 61 % dok je u minimalnom padu broj neučlanjene djece. Ukupno 6,5 % ispitanika nije odgovorilo na postavljeno pitanje.

Tablica 6.

ŠKOLSKA GODINA	DA	NE	NEIZJAŠNJENI
2021./2022.	51 %	42,5 %	6,5 %
2022./2023.	61,1 %	38,9 %	-

Ukoliko je odgovor ispitanika bio potvrđan, zamolilo ih se da napišu „u kojoj dobi su njega/nju učlanili u Gradsku knjižnicu“ kako bi se doznalo jesu li djeca učlanjena u jasličkom uzrastu s obzirom na to da postoji projekt lokalne knjižnice „Bebe u knjižnici“ u okviru kojeg je djeci do prve godine starosti učlanjenje besplatno. U Tablici 6.1. vidljiv je među ispitanicima koji su potvrdno odgovorili blagi pad učlanjenja djece u knjižnicu u periodu od rođenja do treće godine unatoč poticajnoj besplatnoj članarini i nizu aktivnosti koje se pružaju djeci rane dobi i njihovim roditeljima. Bilježi se blagi porast učlanjenja 62,6 % od četvrte godine do polaska u školu među ispitanicima u školskoj godini 2022./2023.

Tablica 6.1.

ŠKOLSKA GODINA	OD ROĐENJA DO 3. GODINE	OD 4. GODINE DO POLASKA U ŠKOLU
2021./2022.	40 %	60 %
2022./2023.	37,4 %	62,6 %

Istraživanjem se željelo saznati prakticiraju li roditelji kupovinu slikovnica djetetu ili ih samo posuđuju u knjižnici. Tablica 7. prikazuje da u obje generacije prvoškolaca roditelji prakticiraju kupovinu slikovnica u više od 60 % slučajeva, no primjetan je pad u generaciji 2022./2023. Kupovinu slikovnica ne obavlja određeni broj ispitanika, ali veseli drastičan pad na 3,6 % ispitanika u generaciji 2022./2023. koji ne kupuju djeci slikovnice. U porastu je broj onih ispitanika koji ponekad djeci kupuju slikovnice sa 13,5 % na 34,4 %. O ovom se pitanju nije se izjasnilo 6,5 % ispitanika.

Tablica 7.

ŠKOLSKA GODINA	DA	NE	PONEKAD	NEIZJAŠNJENI
2021./2022.	67,5 %	12,5 %	13,5 %	6,5 %
2022./2023.	62 %	3,6 %	34,4 %	-

Ako su ispitanici odgovorili „da“ ili „ponekad“, zamolilo ih se da napišu iznos koji su spremni izdvojiti za slikovnicu. Ti ispitanici izjavljuju da je njih više od 20 % spremno izdvojiti za slikovnicu od 30 do 50 kn, njih više od 50 % izdvojilo bi oko 100 kn za dobru slikovnicu dok je njih od 19,5 % do 25 % spremno izdvojiti više od 100 kn za kupovinu slikovnice navodeći čak i koliko god je potrebno za dobru i kvalitetnu knjigu.

Tablica 7.1.

ŠKOLSKA GODINA	30 - 50 KN	DO 100 KN	VIŠE OD 100 KN
2021./2022.	29 %	51,5 %	19,5%
2022./2023.	21,5 %	53,5 %	25 %

Pitanjem „Smatrate li čitanje važnom aktivnošću?“ željelo se doznati koliko su roditelji osviješteni o važnosti čitanja. Rezultati istraživanja ukazuju na to da ispitanici u velikom postotku smatraju čitanje važnom aktivnošću, posebno ispitanici generacije 2022./2023. koji su se izjasnili u 100 % odgovora da je čitanje važno.

Pitanjem „Čitate li Vi, roditelji, i koliko?“ cilj je bio ispitati roditeljske čitalačke navike jer poznato je da je obitelj uzor, posebno u tom uzrastu djece, i da sve kreće iz obitelji.

Tablica 8.

ŠKOLSKA GODINA	ČESTO	RIJETKO	NEIZJAŠNJENI
2021./2022.	48,5 %	45,5 %	6 %
2022./2023.	52,3 %	47,7 %	-

Uvidom u Tablicu 8. vidljiv je blagi porast čitanja u roditelja generacije 2022./2023.: 52,3 % roditelja izjasnilo se da često čitaju. U obje generacije ispitanika preko 45 % roditelja čita rijetko. U odgovoru na ovo pitanje nije se izjasnilo oko 6 % ispitanika prve generacije.

Ispitanici koji su odgovorili „često“ zamoljeni su da kratko nabroje što čitaju kako bi autorice istraživanja upoznale njihove čitateljske interese, književne žanrove koje preferiraju.

Tablica 8.1.

ŠKOLSKA GODINA	BELETRISTIKA	POPULARNA PSIHOLOGIJA (SELFHELP)	STRUČNA LITERATURA	BIOGRAFIJE	ELEKTRONSKE KNJIGE	ŠKOLSKA LEKTIRA	OSTALO ((časopisi, novine, orijentalistika...))
2021./2022.	52,5 %	12 %	15,5 %	8 %	4 %	4 %	4 %
2022./2023.	42,1 %	10,5 %	31,6 %	-	-	5,3 %	10,5 %

Uvidom u rezultate istraživanja može se uočiti šarolikost u čitalačkom odabiru ispitanika koji su odgovorili da čitaju često (Tablica 8.1.). Najviše se čitaju popularni romani (beletristika) od 42 % do 52,5 %. Zastupljeno je čitanje popularne psihologije (tzv. *selfhelp* literature) od 10,5 % do 12 %, a stručne literature od 15,5 % do 31,6 %. Dječju (školsku) lektiru čita od 4 % do 5,3 % ispitanika dok generacija 2021./2022. navodi da također voli čitati biografije 8 % i elektronske knjige 4 %. Ispitanici navode da čitaju i različite časopise, novine i slično – njih od 4 % do 10,5 %.

Zaključak

Ovo istraživanje provedeno je na prvom roditeljskom sastanku školske godine 2021./2022. putem anketnog upitnika te na prvom roditeljskom sastanku školske godine 2022./2023. putem *online* anketnog upitnika s istim pitanjima. Ispitanici su dobrovoljno pristupili ispitivanju. S obzirom na to da je manji uzorak ispitanika, rezultati služe učiteljicama i knjižničarima kao orijentir da bolje upoznaju djecu i roditelje i njihove čitateljske aktivnosti prije dolaska u školu.

Rezultati ankete pokazali su kako velik broj djece obiju generacija voli da im se čita (preko 85 %), no anketa je pokazala da više od polovice ispitanika (od 52 % do 62,5 %) ne čita djeci svakodnevno iako tu aktivnost velika većina ispitanika (od 87 % do 100 %) smatra važnom.

Istraživanje je pokazalo da više od polovice ispitanika koristi svaku priliku kako bi djeci čitala neovisno o dobu

dana, no rastužuje spoznaja da ima onih (od 5 % do 6 %) koji nikada nisu započeli s tom aktivnošću. Pohvalno je da od 74 % do 88 % djece posjeduje svoju vlastitu slikovnicu koju roditelji kupuju (od 62 % do 67 %) te da su djeca učlanjena u Gradsku knjižnicu (preko 60 %) najviše tijekom vrtičkog perioda od četvrte godine do polaska u školu. Najmanji je postotak djece koja do polaska u školu ne posjeduju svoju vlastitu slikovnicu, a istraživanje je pokazalo da se radi o podacima od 11,5 % do 19,5 %. To je alarmantan podatak s obzirom na to da je riječ o urbanoj sredini u kojoj se intenzivno provodi nacionalna kampanja o važnosti čitanja koja je zastupljena u različitim medijima i na društvenim mrežama. Pokazalo se da djeci najviše čitaju samo majke (preko 60 %) dok bi očeve trebalo više osvijestiti i uključiti u ovakvu aktivnost. Ispitanici otkrivaju da čitaju, a čitaju raznoliko štivo (beletristiku, popularnu psihologiju, stručnu literaturu, školsku lektiru, e-knjige, časopise, novine...).

Važno je osvijestiti kako sve dolazi iz obitelji te da su roditelji prvi i najvažniji uzori u svemu, pa tako i u čitanju i poticanju te aktivnosti koja je temelj usvojenosti svih nastavnih sadržaja kada dijete krene u školu. Iako se živi u užurbanom vremenu prepunom pritiska i stresa, potrebno je osvještavati roditelje da trebaju naći vremena za čitanje djetetu jer su to trenutci kvalitetno provedenog vremena.

I ovo istraživanje pokazalo je kako svakako treba nastaviti s kampanjama različitog tipa, od mikrosredina do nacionalne razine, koje će poticati na čitanje djeci od samog rođenja, preko predškolskog i školskog perioda. Važnost svih ustanova – predškolskih, školskih i lokalnih knjižnica – također je nemjerljiva. Svaka bi godina trebala biti Godina čitanja. Dokle god imamo djecu koja prije polaska u školu nikada nisu dobila vlastitu slikovnicu ili im nitko nije pročitao priču, naša misija poticanja, pričanja i djelovanja ne može završiti.

Izvori:

- 1) Istraživanje o čitanju i kupovini knjiga u Republici Hrvatskoj 2023. g. (2023). Zagreb: Kvakva – Ured za kreativnu analizu. <https://nocknjige.hr/>
- 2) Nacionalna strategija poticanja čitanja 2017. – 2022. (2017). Zagreb: Ministarstvo kulture i medija Republike Hrvatske. <https://min-kulture.gov.hr/nacionalna-strategija-poticanja-citanja/16264>
- 3) Anketni upitnik. <https://forms.gle/nEdPRkMTDW8xJGnS6>

ĀLANSKA PRISTUPNICA (samo za nove ālanove)

HRVATSKO ĀITATELJSKO DRUŠTVO

Ul. Augusta Šenoe 34/1,

10000 Zagreb (Hrvatska knjiŹnica za slijepe)

Informacije: +385 (0)1 64 44 044

e-pošta: hcd@hcd.hr

<http://www.hcd.hr>

Ime i prezime: _____ OIB: _____

Adresa: _____

ElektroniĹka pošta (e-mail): _____

Mjesto, poštanski broj, telefonski broj: _____

Zvanje i zanimanje: _____

Naziv ustanove: _____

Ālanarina: pojedinac 6,63 EUR / 50 kn, ustanova 19,91 EUR / 150 kn godišnje(mogućnost izdavanja e-raĹuna)
Ālanarina vrijedi za tekuću godinu u kojoj je uplaćena.

Źelim primati obavijesti HĀD-a putem elektroniĹke pošte (zaokruŹite) **DA** **NE**

Potpis: _____ Datum: _____

NAPOMENA UREDNIŠTVA:

Sljedeći broj *HrĹka* izlazi u rujnu 2024.
Molimo suradnike da priloge za *HrĹak* Źalju e-poštom na adresu
hcd@hcd.hr
do svibnja 2024.

Urednica: Kristina Źunović

Uredništvo: Ana SudareviĹ, dr. sc. Ivanka StriĹeviĹ, dr. sc. Drahomira Cupar, mr. sc. Alka Stropnik, SnjeŹana Berak

Lektura: Svjetlana Basara

Prijelom i oblikovanje: Ana Vine

Tisak: Recedo tiskara, Zagreb

Sjedište HĀD-a: Ul. Augusta Šenoe 34/1, 10000 Zagreb (Hrvatska knjiŹnica za slijepe)

Tel./faks: 01 64 44 044; e-pošta: hcd@hcd.hr; URL: <http://www.hcd.hr>